

Eerste voorwoord

Het licht regent op zijn gesloten ogen, op het uitgestrekte lichaam waarin het hart is gestopt.

Om hem heen bezaait de laatste oorlogsdag de grond met duizenden lijken, naast elkaar geschikt op de rode sneeuw.

Zo tussen de anderen is hij niemand. Niet waardevoller, niet belangrijker. Maar op een andere plek zou hij een vader, een broer, een vriend of een echtgenoot kunnen zijn. Elders is hij alles.

In de dood onderscheiden ze zich alleen door hun uniform. Ze waren vijanden en nu liggen ze uitgestrekt zij aan zij. Hier en daar raken hun handen elkaar, hier en daar liggen ze met gedoofde gezichten naar elkaar toe.

Een hele winter lang doden ze elkaar inmiddels.

De lijken van de afgelopen weken zijn half in de grond begraven. Hier en daar zie je sporen: een helm, een stukje van hun rug. Hier en daar zie je nog hun armen als luchtwortels, alsof die zo uit de aarde groeien, klaar om terug te komen, klaar om op te staan en rond te spoken in de geest van wie deze oorlog zijn begonnen.

De grond is drassig van hun bloed, met hun vlees voeden ze de bomen en ze vermengen zich met hun sappen. In elk nieuw blad en in elke nieuwe knop zitten ze.

Met meer dan een miljoen waren ze, en wanneer morgen en daarna de wind door de bossen van Finland zal

blazen, voert hij ook hun stemmen mee.

Toch waren er gelukkige dagen geweest; een gekoesterde vrede.

Kort voor de hel losbrak was er een voordien.

Tweede voorwoord

Finland was lang van anderen.

Eeuwenlang maakte het deel uit van het koninkrijk Zweden. Daarna viel het nog een eeuw onder Russische soevereiniteit. De Finnen moesten tot 1917 wachten op hun onafhankelijkheid.

In 1939 was dit land dus tweeëntwintig jaar. Maar met tweeëntwintig jaar ben je nog geen man, laat staan een natie.

In een storm van lood en vuur overrompelde het Rode Leger van Stalin, het grootste leger ter wereld, de neutrale en slecht bewapende Finse natie in een conflict dat de geschiedenis 'de Winteroorlog' zal noemen.

De vreselijke gebeurtenissen die het onderwerp van deze roman vormen hebben zich in dat jaar in Finland voltrokken, vooral bij het Kollaa-front. Maar ook op de Finse landengte in Karelië en op de ijsvlaktes in Petsamo. Het geweld woedde van de kusten van de Finse Golf tot de buitengrenzen van Fins Lapland.

Haal je een piepklein land voor de geest. Denk vervolgens aan een reusachtig land. En stel je dan voor dat die landen met elkaar in conflict raken.

Twintig miljoen granaten. Op een haar na spleet de planeet niet in tweeën toen Rusland maar blééf beuken op steeds datzelfde stukje aardkorst, elke dag, meer dan honderd dagen aan één stuk. Tankcolonnes tegen ouder-

wetse geweren. Een miljoen soldaten van het Rode Leger tegen boeren en arbeiders. Maar oorlogen uit het verleden leren dat je vijf geoefende soldaten nodig hebt om het op te nemen tegen één man die vecht voor zijn land, voor de natie die hem lief is, voor zijn dierbaren. Met de handen om zijn karabijn geklemd, achter de schuurdeur van zijn gebarricadeerde boerderij.

En één enkele man kan de loop van de geschiedenis veranderen.

*In het hart van mogelijk de barste winter die het land ooit kende,
in het hart van mogelijk de bloederigste oorlog die het ooit voerde,
was Finland getuige van de geboorte van een legende
in de gedaante van Simo Häyhä alias de Witte Dood.
Toch waren er gelukkige dagen geweest; een gekoesterde vrede.
Kort voor de hel losbrak was er een voordien.*

Simo Häyhä, alias de Witte Dood

I

*Kort voor de hel losbrak,
in een bos bij Rautjärvi,
een dorp in Finland.*

Aan platgetreden gras, geknakte takken, een plukje vacht in de stekels van jeneverbesstruiken, aan sporen in de aarde waarvan de partituur zo duidelijk als een bewegwijzering de route beschreef van wie ze geruisloos had achtergelaten, las Simo het bos.

Hij hoorde de bomen ademen in de wind, hun sap stuwen, het ritselen van dierenpoten op dorre bladeren, hoorde hun vacht wrijven langs schors, hoorde hun hart bonzen. Wie het bos kent, weet dat er geen luidruchtiger stilte bestaat dan daar. Geen enkele aanspraak maakte Simo als hij het betrad. Hij was er te gast, was er uitgenodigd. Om geen aanstoot te geven nam hij alleen mee wat hij nodig had. Nu eens een eland, dan weer een wolf, een patrijs, een raaf of een van die hermelijnen waarvan de felbegeerde vacht ooit koningsmantels had gesierd.

Op de schietbaan van de burgerwacht moest Simo om goed te mikken volledig opgaan in zichzelf, volledig voorbijgaan aan wat er om hem heen gebeurde. Maar hier was hij alert op elk geritsel, elke stilte, op alles wat rent, op alles wat opvliegt.

Twintig meter voor hem contrasteerde de rode vacht van

een vos scherp met de groene naalden van de neerhangende takken van een oude spar. Bij elke ademhaling zwol het lijf van het dier lichtjes op. Simo had zijn adem onder controle en stemde die af op de ademhaling van zijn prooi. Heel even ademden ze synchroon, totdat de jonge man het dier werd dat hij op het oog had, totdat hij wist hoe de vos zich zou gaan bewegen. De vos snuffelde aan de grond, snoof de lucht op, probeerde te begrijpen waarom zijn instinct hem waarschuwde, maar vond de reden niet. Bij het naderen van een hol liet hij het roerloze karkas van een zwarte merel uit zijn bek vallen. Op precies drieëntwintig meter afstand.

Geen mens zo bedreven als degene die door zijn vaders lessen een vaardigheid aanleert. Simo had van zijn vader, met diens geheel eigen pedagogiek, afstanden leren schatten.

‘Hoe ver?’ vroeg hij toen zijn zoon nog kind was terwijl hij wees naar de verkoolde stam van een boom die de vorige zomer door de bliksem op manshoogte was afgebroken.

Simo schatte dan de afstand, liep naar de stronk terwijl hij zijn passen telde en ging erachter staan.

‘De kogel beschrijft een boog. Als je de afstand meer dan een meter te kort inschat, belandt de kogel in de grond. Schat je de afstand meer dan één of twee meter te ruim in, dan komt-ie terecht in je buik,’ verzekerde hij zijn zoontje ernstig.

Dat dreigement werd natuurlijk nooit bewaarheid. Maar als Simo zich vergiste, kwamen de woorden van zijn vader even hard aan als een kogel: ‘Je bent dood, ventje. Kom, we gaan eten.’

*

En zo, wanneer anderen na het eten een dutje deden om het vermoeide lijf wat rust te gunnen van het zware werk op

het veld en rond de boerderij, pakte Simo zijn laarzen – of haalde zijn ski's tevoorschijn als het winterweer dat vereiste – en dook het bos in om op te gaan in het diepe groen, in dat oergroen waaruit op een dag alle andere groentinten moeten zijn geboren. Dan installeerde hij zich op een plek waar zijn passen hem brachten, koos een markant punt in zijn blikveld, taxeerde de afstand die hij van dat punt verwijderd was en verifieerde dat vervolgens door zijn stappen naar dat punt te tellen. Die routine paste hij elke dag toe, alle dagen van alle weken en van alle jaren sinds hij een geweer in zijn handen had gekregen.

'Die vos. Hoe ver?' In zijn hoofd hoorde hij zijn vaders stem.

Simo krulde zachtjes zijn wijsvinger om de trekker en oefende er toen druk op uit, steeds een beetje meer... Maar vlak voordat het schot weerklonk en het bos deed opschrikken, priemde er een zwarte snuit uit het hol, vervolgens kwam een wijfjesvos volledig tevoorschijn, met onhandige en vermoeide bewegingen, haar buik zwaar van een dracht die haar rug deed doorbuigen naar de grond.

Simo haalde zijn vinger van de trekker en sloop zachtjes achteruit tot hij uit beeld verdween. Die beslissing mag edelmoedig lijken, maar daarvan is geen sprake. Hij had de dieren niet gespaard; de ontmoeting was uitgesteld. Kunnen en moeten zijn verschillende dingen.

Kunnen schieten of moeten schieten. Kunnen doden of moeten doden.

*

Terug op de boerderij met een dikke grijze patrijs in zijn weitas zette Simo zijn ontladen geweer tegen de stenen muur. Hij hing zijn vest van dik katoen aan de haak en ging zitten achter het bord beschuiten met boter en sui-

ker dat voor hem was klaargezet. Voordat hij begon te eten liet hij de vlammen in de haard zijn rug verwarmen en zijn spieren ontspannen. Languit aan zijn voeten op de tegelvloer strekte de hond van de familie zijn voorpoten in de denkbeeldige sprint die het dier in zijn droom trok.

‘Toivo en Onni zijn nog langsgekomen.’ Zijn moeder hield haar blik gericht op haar breiwerk, twee lange breinaalden in de hand, haar lichaam genesteld in de kussens van een leunstoel die even oud als zijzelf moest zijn.

Simo haalde zijn schouders op. Toivo en Onni waren zijn buurjongens en vrienden sinds hun prilste kinderjaren. Ze zouden elkaar zien zodra ze elkaar weer zagen. Er was geen haast bij.

‘Onni heeft ons zijn ring laten zien,’ vervolgde ze argeeloos. ‘Hij vertelde ons zelfs dat hij op één knie zou gaan.’

Bij het vriendelijke haardvuur maakten Simo’s nichtjes – het ene klein van gestalte en het andere niet veel groter – vlechten in elkaars haar en staken er een paar bloemen in. Aangezien het gesprek de kant opging die iedereen hier kende, imiteerden de meisjes de stem van een volwassene om de verwijten te herhalen die iedereen al zo vaak had gehoord.

‘Jaaa, meneertje Simo Matinpoika Häyhä, je denkt toch niet dat je een meisje vindt als je de godganse dag in het bos zit,’ zei het oudste nichtje.

‘Tenzij je natuurlijk graag met een ree wil trouwen,’ voegde haar jongere zus eraan toe.

‘Jaaa! Of wíl je soms met een ree trouwen, Simo?’ concludeerden ze in koor.

Amper een seconde ging voorbij of de jongeman vloog de meisjes achterna door de woonkamer om ze hun brutale opmerkingen betaald te zetten. Hij zou hun haar door de war halen zonder zich te bekommeren om hun gelach en hun smeekbedes, en dan zou de dag zijn gewone loop

weer nemen. Maar juist op dat moment kwam de vader de keuken binnen. Hij ging aan tafel zitten. Alleen al door zijn aanwezigheid keerde de rust meteen terug. De nichtjes lachten nog altijd en met een dreigende blik maakte Simo hun duidelijk dat ze nog niet van hem af waren.

Op de hand woog de vader de nog lauwwarme patrijs. Het bloed rond het kogelgat was al opgedroogd. Tevreden legde hij de vogel weer neer. Zachtjes blies hij de plukjes dons weg die in zijn handpalm waren achtergebleven. Toen wendde hij zich tot Simo: 'Ben je klaar voor morgen?'

Simo keek naar zijn wapen en vervolgens naar zijn vader, die meteen korte metten wilde maken met het verwaande lachje van zijn zoon. 'Zorg ervoor dat Rautjärvi trots op je kan zijn, want je zult het moeten opnemen tegen zeventienhonderd man...'

Simo glimlachte alleen maar breder.